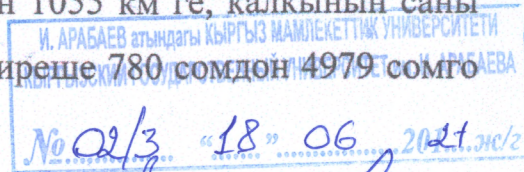

Момошева Гулиза Абылкасымовнанын «Кичи шаарлардын кайра жаралуусу аймактын өнүгүүсүнүн жана социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары (Кыргызстандын түштүк аймагынын мисалында)» деген темадагы 25.00.24 – экономикалык, социалдык, саясий жана рекреациялык география адистиги боюнча география илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына

ПИКИР

1. Диссертациянын темасынын актуалдуулугу жана анын жалпы география илимине (илим менен техниканын өнүгүшүнө, практикалык суроо-талапка) дал келиши.

Азыркы мезгилде дүйнөдө, анын ичинде Борбордук Азиянын Фергана өрөөнүндө урбанизациялык процесстердин курчушу, ошондой эле Кыргыз Республикасында (КР) рынок экономикасына өтүү шарттарында территориялык-урбанизациялык структуранын өзгөрүүсү, ага байланыштуу шаар конуштарынын ичинен кичи шаарлардын сандык жактан көбөйүүсү жана социалдык-экономикалык жактан өнүгүү маселелери мамлекеттик жана жергиликтүү бийлик, атуулдук коомчулук жана илимий чөйрө тарабынан активдүү иш-аракеттерди талап кылууда. Эгемендүүлүк шарттарында республикада 11 кичи шаар пайда болуп, 1 шаар (Ак-Суу) өз макамын жоготту. Ал эми түштүк аймакта бүгүнкү күндө 18 шаар конушунун ичинен 14ү кичи шаарлар категориясына кирип, аймактын жалпы шаар калкынын 37,3%ын жана республикадагы кичи шаарлардын калкынын 58,1%ын түзөт. Алардын өсүп-өнүгүү жолдору түрдүү тарыхый-географиялык жана социалдык-экономикалык өзгөчөлүктөр менен коштолот: пайда болуулары 1940-жылдан 2012-жылга, деңиз деңгээлине карата жайгашуу абалдары 585 м ден 1980 м ге, борбордон алыстыгы 276 км ден 1055 км ге, калкынын саны 11,9 миңден 43,8 миңге, адам башына болгон киреше 780 сомдон 4979 сомго

(2017-ж.) чейин айырмаланып келет. Бул өз кезегинде экономикалык, социалдык, экологиялык жана саясий маанидеги көйгөйлөрдү жаратып, ар түрдүү деңгээлдеги уюштуруучулук-экономикалык аракеттерди жана илимий-практикалык иликтөөлөрдү талап кылат.

Өлкөдөгү аймактык өнүгүүгө багытталган расмий иш-аракеттер, алардын ичинде 2017-жылы аймактык саясат боюнча концепциянын кабыл алынышы, 2018, 2019 жана 2020-жылдардын аймактарды өнүктүрүү боюнча жарыяланышы, алардын алкагында мамлекеттик жана аймактык масштабдагы иш-чаралар кичи шаарларды системалык кризистен чыгаруу, рынок шарттарында алардын өз алдынча өнүгүүсүнүн эффективдүү жолдорун издөө, аймактын социалдык-экономикалык жаңылануусунун өзөгү катары кароо сыяктуу стратегиялык максаттарды көздөйт. Мында кичи шаарлардын экономикалык-географиялык абалдарынын өзгөчөлүктөрүн (артыкчылыктарын) аныктоо, алардын негизинде өсүү точкаларын калыптандыруу, калк жана өндүрүш үчүн бирдиктүү инфраструктуралык базаны кеңейтүү максатында өсүү линияларын жана өсүү коридорлорун түзүү иштери артыкчылыктуу мүнөзгө ээ.

Аталган маселелер республикалык жана аймактык деңгээлдерде теориялык жактан да, практикалык жактан да толук иштелип чыга элек жана мындай багыттагы изилдөөлөрдө экономикалык жана социалдык географиянын чечүүчү ролу бар. Мына ушуга байланыштуу диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу, анын теориялык жана практикалык маанилүүлүгү Кыргызстандын түштүгүндөгү кичи шаарлардын аймактын социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары өнүгүүсүн илимий жактан кароо менен аныкталып турат.

2. Иштин диссертациялык изилдөөлөргө коюлуучу талаптарга жооп бере турган жаңылыгы.

Изилдөөнүн жүрүшүндө илимий жаңылык катары төмөнкү теориялык жана практикалык натыйжалар алынды:

-Кыргызстандын азыркы шарттарында кичи шаарларды экономикалык жана социалдык географиянын объектиси катары биринчи жолу кароо менен алардын өнүгүүсүндөгү экономикалык-географиялык абалынын өзгөчөлүктөрүнө компоненттик баалоо жүргүзүлдү;

-аймактагы кичи шаарларды функционалдык-типологиялык топторго бөлүү жүргүзүлдү;

-кичи шаарлардын өнүгүү стратегиясында өсүү точкаларын, өсүү линияларын жана өсүү коридорунун калыптандыруу жана шаар брендин түзүү концепциясы иштелип чыкты;

-кичи шаарлардын географиялык жана социалдык-экономикалык өнүгүү абалдары боюнча ГМС-технологиянын негизинде электрондук карталар түзүлдү;

-кичи шаарлардын социалдык-экономикалык абалына комплекстүү талдоо жүргүзүү менен алардын жалпы жана мүнөздүү жактары аныкталып, өнүгүү стратегиясын иштеп чыгуу зарылдыгы негизделди;

-кичи шаарлар аймактын социалдык-экономикалык жаңылануусунун негизи катары алардын өнүгүүсүнүн багыттары иштелип чыкты жана сунушталды.

3. Диссертацияда берилген ар бир илимий натыйжанын (жобонун) жана тыянак, корутундунун негизделүү жана тастыкталуу даражасы.

1 жыйынтык: автор тарабынан Кыргызстандын шартында география илиминин алкагында кичи шаарларды илимий жактан иликтөө, кичи шаарлардын типологиясын иштеп чыгуу география илими үчүн биринчи болуп эсептелет (3-бап, 3.1 параграф).

2 жыйынтык: автор тарабынан Кыргыз Республикасынын түштүк аймагында жайгашкан кичи шаарлардын экономикалык-географиялык өнүгүү мыйзам ченемдүүлүктөрү ачылып, анын компоненттик баалоо жүргүзүлгөн (3-бап, 3.2 параграф).

3 жыйынтык: Кыргызстандын түштүк аймагындагы кичи шаарлардын өнүгүүсүндөгү көйгөйлүү маселелери аныкталып, аларды жоюу боюнча практикалык сунуштары берилген (3-бап, 3.3 параграф).

4 жыйынтык: автор тарабынан өсүү точкасы, өсүү импульсу жана өсүү коридору сыяктуу түшүнүктөр байытылып, такталып, алардын практикалык маанилери ачык көрсөтүлгөн (3-бап, 3.4 параграф).

5 жыйынтык: кичи шаарлардын аймактын социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары өнүгүүсүнүн негизги багыттары аныкталып, мында кичи шаарлардын базасында “жашыл” экономиканы калыптандыруу саясаты негизделген (3-бап, 3.6 параграф).

4. Диссертацияда сунушталган ар бир илимий натыйжанын (жобонун), корутунду-тыянактардын жаңылык даражасы. Алынган жыйынтыктар.

1 жыйынтык: Кыргызстандын азыркы шарттарында кичи шаарларды экономикалык жана социалдык географиянын объектиси катары биринчи жолу каралган жана бул приоритеттүү теориялык милдеттерди чечет.

2 жыйынтык: Кыргызстандын түштүк аймагында жайгашкан кичи шаарлардын өзүнчө типологиясы иштелип чыккан жана бул приоритеттүү теориялык да, практикалык да милдеттерди чечет.

3 жыйынтык: Кыргызстандын түштүгүндөгү кичи шаарлардын экономикалык-географиялык абалдарына компоненттик талдоо жүргүзүлгөн; ал интегралдык баалоонун негизинде аныкталган. Бул приоритеттүү теориялык жана практикалык милдеттерди чечет деп эсептеймин.

4 жыйынтык: кичи шаарлардын өнүгүү стратегиясы жана өсүү точкасынын, өсүү импульсунун жана өсүү коридорунун пайдалуулугун арттыруу боюнча жаңы натыйжалар алынган. Мунун теориялык мааниси бар.

5 жыйынтык: кичи шаарлардын аймактын социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары өнүгүүсүнүн негизги багыттары аныкталган жана анда “жашыл” экономикалуу кичи шаар түзүү идеясы

көтөрүлгөн. Мунун башка шаар конуштары үчүн практикалык мааниси бар деп эсептеймин.

5. Практикага киргизүү үчүн төмөнкүлөр сунушталат:

-Кыргыз Республикасынын түштүк аймагында жайгашкан кичи типологиясын аймактык деңгээлдеги программаларды жана стратегияларды иштеп чыгууда колдонуу;

-аймактагы кичи шаарлардын экономикалык-географиялык абалына жүргүзүлгөн баалоону тиешелүү мэрияларга сунуш кылуу;

-шаарларды өсүү точкасы, өсүү импульсу жана өсүү коридору катары кароо боюнча автордук изилдөө жүргүзүлгөн жана аларды шаардын стратегиясын иштеп чыгууда колдонуу;

-шаарлардын экономикалык-географиялык өзгөчөлүктөрүн эске алуу менен шаар брендин иштеп чыгуу жана колдонуу;

-Кыргыз Республикасынын түштүк аймагында жайгашкан кичи шаарлардын аймактын социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары өнүгүүсүнүн негизги багыттарын сунуштоо.

6. Диссертациянын негизги жоболорунун, жыйынтыктарынын, тыянактарынын жана натыйжаларынын жетиштүү деңгээлде жарыяланышы.

Изилдөөнүн негизги жоболору жана натыйжалары Кыргызстандын жана чет өлкөлөрдүн ЖОЖдорунда уюштурулган эл аралык, республикалык жана аймактык илимий-практикалык конференцияларда жана семинарларда баяндалды жана ОшМУнун экономикалык география, тармактык экономика жана туризм кафедрасынын кеңейтилген отурумунда талкууланды. Иштин негизги илимий натыйжалары 2010-2020-жж. аралыгында илимий макалалар түрүндө Кыргызстан, Казакстан, Россия жана Тажикстандын рецензирленүүчү илимий мезгилдүү басылмаларында жарык көрдү, жалпы жонунуан 23 макала чыккан.

7. Авторефераттын диссертацияга дал келиши.

Авторефератта диссертациянын негизги мазмуну кыскача чагылдырылган. Г.А.Момошеванын «Кичи шаарлардын кайра жаралуусу аймактын өнүгүүсүнүн жана социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары (Кыргызстандын түштүк аймагынын мисалында)» деген темадагы авторефераты диссертациясынын мазмунуна, андагы коюлган максаттарга жана милдеттерге толук дал келет.

8. Диссертациялык иштин мазмунунда байкалган кемчиликтер.

Изилдөөнүн оң натыйжалары менен бирге эле, диссертациялык иште төмөндөгүдөй мүчүлүштүктөрдү белгилөөгө болот:

1.Кичи шаарлардын аймактын социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары өнүгүүсүнүн негизги багыттары катары ар бир шаардын так профилдештирүүсү толук каралган эмес.

2.Кыргызстандын азыркы шарттарында кичи шаарларды экономикалык жана социалдык өнүгүүсүндө демографиялык потенциалы толук кандуу анализи берилген эмес, анткени калктын динамикалык жана башка демографиялык көрсөткүчтөрү шаарлардын өнүгүсүн негизги өзөгүн түзө турганы белгилүү.

3.Диссертацияда айрым бир техникалык мүнөздөгү каталар кездешет, мисалы диссертациялык иште берилген таблицалар, карталар, сүрөттөр ким тарабынан иштелип чыккандыгы көрсөтүлгөн эмес.

Бирок, бул белгиленген мүчүлүштүктөр диссертациялык иштин илимий баалуулугуна жана практикалык маанилүүлүгүнө таасирин тийгизбейт.

9. Диссертациянын Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиянын окумуштуулук даражаларды ыйгаруу боюнча жобосуна дал келиши.

Диссертациялык иштин темасынын актуалдуулугу, география илими үчүн алынган натыйжаларын жана илимий жаңылыгын эске алуу менен, иштин ЖАКнын кандидаттык диссертацияларга коюлуучу талаптарына жооп бере тургандыгын белгилейбиз. Ал эми анын автору Момошева Гулиза

Абылкасымовнанын «Кичи шаарлардын кайра жаралуусу аймактын өнүгүүсүнүн жана социалдык-экономикалык жаңылануусунун фактору катары (Кыргызстандын түштүк аймагынын мисалында)» деген темадагы 25.00.24 – экономикалык, социалдык, саясий жана рекреациялык география адистиги боюнча география илимдеринин кандидаты окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептейбиз.

Биринчи расмий оппонент,

География илимдеринин доктору,

Доцент

М.М. Дылдаев

**КОЛУН ТАСТЫКТАЙМЫН
ПОДПИСЬ ЗАВЕРЯЮ**

**КАДРЛАР БӨЛҮМҮНҮН БАШЧЫСЫ
ЗАВЕДУЮЩИЙ ОТДЕЛА КАДРОВ**

« 17 » 06 20 ж.